

Sterk inntektsvekst – forskjeller består

2007 var et meget godt år for økonomien i norske husholdninger. Inntektene økte kraftig i alle grupper. Husholdningene i Akershus, Oslo og Rogaland kom best ut etter skatt, mens de i Hedmark, Oppland og Nord-Trøndelag lå lavest. Totalforbruket i husholdningene er høyest i tettbygde strøk, 388 500 kroner i snitt. Boutgiftene er størst i Oslo, Bergen og Trondheim. Fra 2007 til 2008 økte månedslønnen i offentlig sektor med 7,3 prosent, til 33 000 kroner. I privat sektor økte den med 5,6 prosent, til 34 700 kroner.

Medianinntekten for norske husholdninger var på 365 500 kroner etter skatt i 2007. Medianinntekten er inntekten til den husholdningen som befinner seg midt i fordelingen etter at man har sortert inntektene etter størrelse.

Fra 2000 til 2007 økte den prisjusterte medianinntekten per forbruksenhet med 32 prosent. Hele 11 prosent av denne veksten kom fra 2006 til 2007. Mye av dette kan forklares med en økning i antall sysselsatte og et godt lønnsoppgjør i 2007. Inntektsveksten kom alle inntektsgrupper til gode, selv om inntektene til høyinntekts-husholdningene økte noe mer enn for dem med lavere husholdningsinntekter. Husholdningene i Akershus, Rogaland og Oslo kom, som i tidligere år, best ut inntektsmessig i 2007. Husholdningene i de to innlandsfylkene Hedmark og Oppland hadde sammen med Nord-Trøndelag de laveste inntektene. Disse tre er tradisjonelt blant fylkene med de laveste medianinntektene i landet.

Stabil inntektsfordeling

En måte å si noe om fordelingen av inntekt mellom husholdninger er å se på hvor stor del av inntektene som tilfaller husholdninger med lave, middels og høye inntekter. Husholdningene kan sorteres etter størrelse på inntekt etter skatt per forbruksenhet (se tekstboks om å sammenlikne husholdningsinntekter) og deretter deles inn i ti like store inntektsklasser (desiler).

Om inntektene hadde vært likt fordelt mellom husholdningene, ville hver inntektsklasse hatt 10 prosent av de samlede inntektene. Slik er det ikke. Den tiendedelen som hadde de aller høyeste inntektene, hadde 21,4 prosent av inntektene i 2007, mens den nederste tiendedelen hadde 4 prosent (se figur 1).

Datakilder

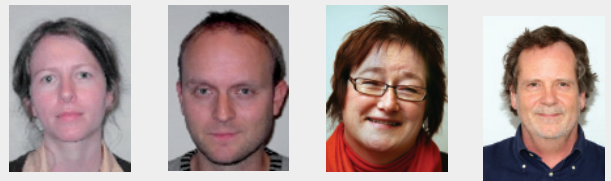
Inntektsstatistikken er en heldekkende statistikk som omfatter alle personer som bor i privathusholdninger i landet ved utgangen av året. Inntektsopplysninger er innhentet fra ulike administrative registre, så som selvangivelsesstatistikken, likningsregisteret, lønns- og trekkoppgaverregisteret, Nav, husbanken, befolkningsstatistikken og så videre. Inntektsstatistikken er fra 2007, som er det siste tilgjengelige året for liknings- og selvangivelsesdataene.

Studenthusholdninger er forsøkt utelatt når vi sammenlikner geografiske inntektsforskjeller. Studenthusholdning er definert som en husholdning som mottar studielån, og hvor hovedinntektstaker verken er yrkestilknyttet eller trygdemottaker.

Signe Vrålstad, Harald Lunde, Tove Løvbak og Eiliv Mørk

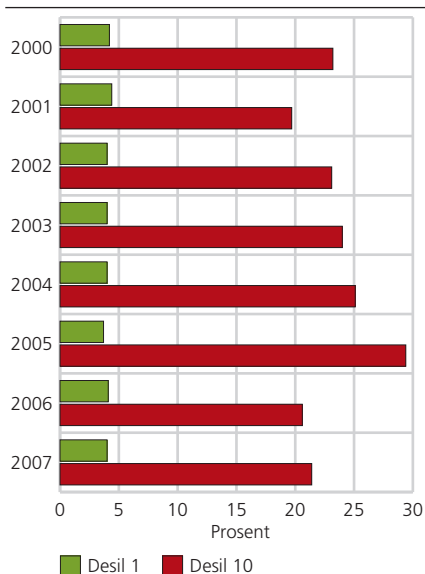
Signe Vrålstad (f.v.) er sosiolog og førstekonsulent i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for inntekts- og lønnsstatistikk. (signe.vralstad@ssb.no)

Harald Lunde er samfunnsøkonom og seniorrådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for inntekts- og lønnsstatistikk. (harald.lunde@ssb.no)

Tove Løvbak er førstekonsulent i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for inntekts- og lønnsstatistikk. (tove.lovbak@ssb.no)

Eiliv Mørk (t.h) er sosiolog og rådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for leveårsstatistikk. (eiliv.mork@ssb.no)

Figur 1. Fordeling av husholdningsinntekt¹ etter skatt² per forbruksenhet (EU-skala). Del av totalinntekt til øverste og nederste desil i inntektsfordelingen. 2000-2007. Prosent

¹ Personer med negativ inntekt, etter at alle inntektsposter er summert, har fått inntekten satt lik 0.

² Studenthusholdninger er utelatt.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Å sammenlikne husholdningsinntekter

Når man sammenlikner husholdningsinntekter, må det tas hensyn til at husholdninger ikke er like i størrelse eller sammensetning. Dette varierer også geografisk, på tvers av fylkes- og kommunegrenser. For eksempel er det mange aleneboende i Oslo, mens familiene på Vestlandet har flere barn enn familier i innlandet. Husholdningene er ulike både i hvor mange som bidrar med inntekt, og hvor mange personer husholdningsinntekten skal forsørge. I områder med mange aleneboende vil husholdningenes medianinntekt ofte ligge lavere enn i områder med mange barnefamilier og der begge foreldrene ofte er yrkesaktive. Samtidig må inntektene deles på flere når husholdningene har mange barn.

I denne artikkelen har vi prøvd å ta hensyn til slike forskjeller. De enkelte husholdningenes inntekter korrigeres for husholdningsstørrelse og forsørgelsesbyrde. Korrigeringer ved hjelp av såkalte ekvivalensskalaer (se egen tekstboks) tar også hensyn til de antatte stordriftsfordelene man oppnår i store husholdninger (for eksempel når det gjelder bil, TV, vaskemaskin, avis, bredbåndstilknytning, elektrisitetsutgifter og så videre).

Den korrigerte inntekten kalles *inntekt etter skatt per forbruksenhet*. Med en slik korrigering kan inntektene i større grad sammenliknes på tvers av fylker og kommuner, og på tvers av husholdningstyper. Imidlertid vil den økonomiske situasjonen til en husholdning også være avhengig av andre forhold, som for eksempel geografiske forskjeller i utgifter til bolig, transport, fyringsutgifter og så videre. Vi tar ikke hensyn til slike forskjeller i kostnadsnivå i denne artikkelen.

Den nederste desilens andel av totalinntektene har holdt seg stabil fra 2000 til 2007, mens andelen til de 10 prosentene med høyest inntekt steg kraftig fra 2001 til 2005, etterfulgt av et fall i 2006. Dette henger sammen med endrede regler for beskatning av aksjeutbytter som ble innført i 2006. I årene før regelendringene ble det tatt ut høye aksjeutbytter, noe som først og fremst økte inntektene til dem i toppen av fordelingen. Inntektsfordelingen endret seg lite fra 2006 til 2007.

Stor variasjon i husholdningsinntektene

Husholdningsinntektene varierer mye rundt om i landet. Det er mange årsaker til dette. Befolkningens sammensetning med hensyn til alder, grad av yrkestilknytning og utdanningsnivå forklarer mye. Inntektsnivåets mønster følger i stor grad utdanningsnivået; der flere har høyere utdanning, er medianinntektene høyere (Statistisk sentralbyrå 2008a). For eksempel er det relativt mange med høyere utdanning i Oslo og Akershus, og der er også husholdningsinntektene blant de høyeste i landet (se figur 2), korrigert for husholdningsstørrelse (se tekstboks). På samme måte er husholdningsinntektene lavest i Hedmark, Oppland og Sør-Trøndelag. Der er det færre personer med høy utdanning, og flere personer er i pensjonsalder.

Statistikken viser også at områder med et stort innslag av personlig næringsdrivende, slik vi finner i typiske primærnæringskommuner, har lavere gjennomsnittsinntekter. Inntektsstatistikken har generelt problemer med å vise det reelle inntektsnivået for selvstendig næringsdrivende. Næringsdrivende har muligheter til å redusere inntektene både i form av avskrivninger og ved å trekke fra ulike utgifter i virksomheten (Kirkeberg og Epland 2007).

Enslige forsørgere i Finnmark kommer godt ut

I tillegg til at inntektene varierer geografisk, varierer de også mellom ulike husholdningstyper. Blant enslige forsørgere kommer både de som er bosatt i Oslo og lengst i nord godt ut. De geografiske inntektsforskjellene er minst

Ekvivalensskalaer/forbruksvekter

Det finnes flere typer ekvivalensskalaer, og det er ingen enighet om hvilken skala som er den beste. I denne artikkelen benyttes *EU-skalaen*. Ifølge denne skalaen skal første voksne husholdningsmedlem ha vekt lik 1,0, mens neste voksne får vekt lik 0,5, mens barn får en vekt lik 0,3 hver. En husholdning på **2 voksne og 2 barn** vil dermed ifølge EUs definisjon måtte ha en samlet inntekt som er **2,1 ganger inntekten til en enslig**, for å ha samme økonomiske levestandard.

innenfor denne typen husholdninger, og inntektene til de enslige forsørgerne i Oslo ligger bare 13 prosent over inntektene til enslige forsørgere i Nord-Trøndelag.

Den gode inntektssituasjonen til enslige forsørgere i Finnmark henger sammen med at relativt mange er yrkestilknyttet (74 prosent, mot 70 prosent på landsbasis). De har også fordelene av gunstige skatteregler og høyere barnetrygd (Statistisk sentralbyrå 2009a).

Mange toinntektsfamilier i Akershus

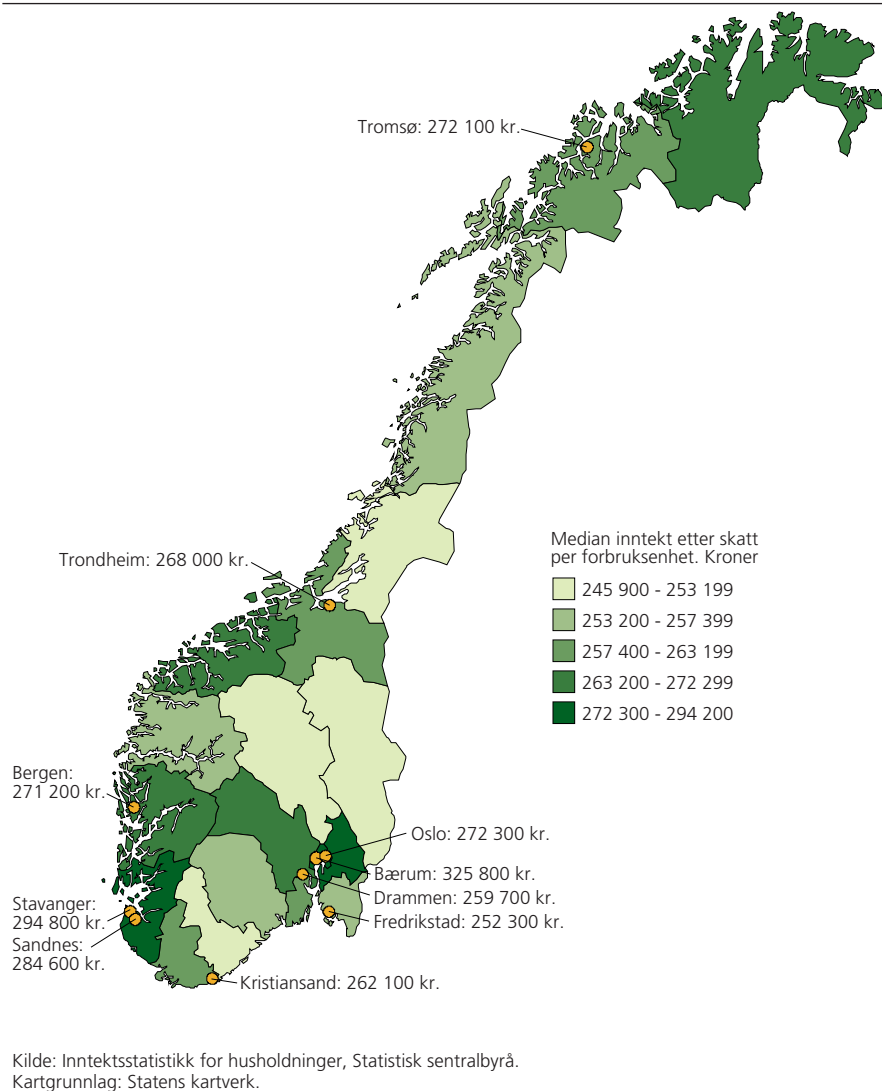
Barnefamilienes inntektsnivå henger, naturlig nok, sammen med hvor mange i husholdningen som er yrkestilknyttet. I Akershus består en stor andel av husholdningene av barnefamilier. Mange av disse har flere enn én yrkestilknyttet i husholdningen, og inntektene består i liten grad av overføringer. Dette gjenspeiles i inntektsnivået.

På Sørlandet har barnefamiliene relativt lav medianinntekt. Dette kan henge sammen med et mer tradisjonelt kjønnsrollemønster i Aust-Agder og Vest-Agder enn i andre fylker, for eksempel når det gjelder mødrenes yrkesaktivitet. Kommunene i de to sørlige fylkene har tradisjonelt skåret lavt på SSBs likestillingsindeks (Statistisk sentralbyrå 2008b).

Også i Oslo har barnefamiliene en lavere andel med to yrkestilknyttede enn ellers i landet. Oslo er også det fylket som har den høyeste andelen barnefamilier hvor begge foreldrene i husholdningen er uten jobb (5 prosent). Det relativt sett lave innslaget av toinntektsfamilier i Oslo kan settes i sammenheng med den store innvandrerbefolkningen i Oslo. En mindre andel menn og kvinner (men særlig kvinner) med bakgrunn fra Asia og Afrika er sysselsatte (Statistisk sentralbyrå 2009b). Likevel er medianinntekten til barnefamiliene i Oslo høyere enn i landet som helhet.

De fire kommunene der barnefamiliene har høyest medianinntekt per forbruksenhet, ligger alle i Akershus (Bærum, Asker, Oppegård og Frogn), men også i Sola og Stavanger kommer barnefamiliene godt ut.

Figur 2. Medianinntekt, etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) for husholdninger¹. Landet, fylker og de ti største kommunene i Norge. 2007

Høy yrkesinntekt for unge i Rogaland

Aleneboende og par uten barn er aldersmessig fordelt ujevnt ut over landet. Noen fylker har en ung befolkning, mens andre har flest eldre. For å kunne sammenlikne disse husholdningsgruppene mellom fylkene er de her delt inn i aldersgrupper.

Blant alle aleneboende er det de i alderen 30-44 år som bor i Rogaland som har høyest inntekt, med en medianinntekt på 275 000 kroner. Unge par (under 30 år) som ikke har fått barn, og aleneboende i samme alder kommer også godt ut inntektsmessig i dette fylket. Her er studenter med lave inntekter og som lever av studielån, utelatt. De høye inntektene til husholdningene i Rogaland henger sammen med at relativt mange arbeider innenfor petroleumsnæringen i flere kommuner i Rogaland (Aukrust, Johannesen og Næsheim 2009). Ansatte i olje- og gassutvinning har høye lønninger sammenliknet med ansatte i andre næringshovedområder (Statistisk sentralbyrå 2009c).

Inntektsnivået henger også sammen med graden av yrkestilknytning, som er høy både for aleneboende og par i Rogaland. Bare 2 prosent av parhusholdningene under 30 år er uten noen yrkestilknyttede, og i 71 prosent av husholdningene har begge en jobb (mot 65 prosent på landsbasis). Generelt har parhusholdninger og aleneboende i yrkesaktiv alder høye inntekter i Rogaland, mens de eldre (over 66 år) i fylket har inntekter på nivå med landet som helhet.

I Sør-Trøndelag, Hedmark og Nord-Trøndelag har de unge aleneboende lave inntekter. I de to sistnevnte fylkene er yrkestilknytningen lav. For Sør-Trøndelag sin del er andelen yrkestilknyttede som på landbasis. Den relativt lave medianinntekten for unge kan skyldes at dette fylket har mange studenter som ikke er blitt identifisert i vårt datamateriale.

Få minstepensjonister i hovedstaden

I Oslo bor det få alderpensjonister, men de som bor der, enten de er aleneboende eller par, har høyere inntekter enn i resten av landet. En del av dette skyldes at det er få minstepensjonister i hovedstaden. Mange av de eldre har vært yrkesaktive og har hatt høye yrkesinntekter (Statistisk sentralbyrå 2008c). Medianinntekten etter skatt for eldre aleneboende er på 200 000 kroner i Oslo, mens medianinntekten til de eldre aleneboende i Sogn og Fjordane er 50 000 kroner lavere. Her er andelen minstepensjonister høyest i landet (Statistisk sentralbyrå 2008c).

Bærum på «kommunetoppen»

Bedre jobbmuligheter og en mer variert næringsstruktur gjør at husholdningene i sentrale strøk generelt har høyere inntekter enn i mindre sentrale strøk. Ser vi på de ti største kommunene i Norge, har husholdningene i sju av dem høyere medianinntekt enn i landet som helhet. Unntaket er husholdningene i Kristiansand, Fredrikstad og Drammen, der husholdningenes medianinntekt ligger under landsmedianen.

I Bærum har husholdningene de høyeste inntektene i de fleste husholdningstyper, med unntak av enslige under 45 år og par uten barn under 30 år. Blant par med barn ligger median husholdningsinntekt per forbruksenhet nær 30 prosent høyere i Bærum enn i landet som helhet. I Bærum er det relativt sett noen flere av barnefamiliene som har mer enn én yrkestilknyttet i hushold-

ningen (82 prosent mot 77 prosent på landsbasis).

Blant de unge aleneboende under 45 år har de som bor i Stavanger og Sandnes, de høyeste inntektene. Medianinntekten etter skatt for aleneboende i alderen 30-44 år er på 282 600 kroner i Stavanger. Disse husholdningene er altså med på å dra opp den høye medianinntekten for denne husholdningstypen i Rogaland.

Blant de ti største kommunene er det husholdningene i Fredrikstad som har lavest inntekter. Unntaket er unge aleneboende under 30 år, som har en medianinntekt som ligger over landsmedianen for denne husholdningsgruppen. Enslige forsørgere som bor i Tromsø og i storbyområdene i Rogaland, har (nest etter Bærum) de høyeste inntektene innenfor denne husholdningstypen.

Stor ulikhet i en befolkningsmessig sammensatt hovedstad

Der inntektene er høyest, er også ulikheten størst (se tabell 1). Oslo, Akershus og Rogaland er de fylkene der inntektsulikhet mellom husholdningene er størst, målt med den såkalte Gini-koeffisienten (se tekstboks). Minst ulikhet finner vi i Finnmark, Nordland og Nord-Trøndelag.

I 2007 var Oslo det fylket som hadde klart størst ulikhet, målt med Gini-koeffisienten (0,327). Den store ulikheten og den høye forekomsten av lavinntekt i hovedstaden er dokumentert i flere studier (for eksempel Kirkeberg 2003, Barstad og Kirkeberg 2003). Ulikhetene i Oslo har sammenheng med at befolkningen i hovedstaden er meget sammensatt, blant annet med hensyn til utdanning og yrkesaktivitet. Mange har høy utdanning, men samtidig finnes det store grupper med lav eller uoppgitt utdanning (St.meld 2006-2007). Spesielt gjelder dette innvandrere og flyktninger fra Asia og Afrika (Statistisk sentralbyrå 2008d). De sistnevnte er også overrepresentert i lavinntektsgruppen (Statistisk sentralbyrå 2009d).

Generelt er Oslo det stedet i landet der lavinntektsproblemet er størst, men det er store variasjoner mellom bydelene (NOU 2009:10). Den store andelen med lavinntekt har vokst fram de siste 20 årene og henger sammen med økt

Tabell 1. Inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) for personer i husholdninger¹, inntektsfordelingen belyst ved ulike ulikhetsmål, andel husholdninger med gjeld tre ganger samlet inntekt og bankinnskudd større enn minstepensjonen. Landet, fylker og de ti største kommunene i Norge. 2007

	Median inntekt etter skatt per forbruksenhet ²	Gini-koeffisient	Andel med gjeld tre ganger samlet inntekt	Bankinnskudd lik eller større enn minstepensjonen
Hele landet	264 800	0,244	13	46
Fylke				
Oslo	272 300	0,327	17	41
Akershus	294 200	0,257	14	49
Rogaland	280 400	0,254	14	48
Hordaland	267 900	0,233	14	47
Buskerud	265 600	0,231	11	45
Vestfold	260 600	0,230	15	43
Vest-Agder	257 400	0,230	13	47
Aust-Agder	252 500	0,228	12	45
Sør-Trøndelag	260 200	0,225	14	46
Østfold	253 200	0,222	12	41
Møre og Romsdal	263 200	0,220	10	49
Telemark	254 100	0,214	10	44
Hedmark	245 900	0,208	10	46
Troms Romsa	260 700	0,206	13	43
Oppland	249 900	0,204	10	48
Sogn og Fjordane	256 600	0,199	8	56
Nord-Trøndelag	247 800	0,198	11	46
Nordland	254 300	0,198	10	45
Finnmark Finnmarku	264 300	0,197	10	40
By				
Oslo	272 300	0,327	17	41
Bærum	325 800	0,310	13	56
Stavanger	294 800	0,287	15	45
Sandnes	284 600	0,252	15	48
Bergen	271 200	0,248	16	44
Drammen	259 700	0,247	12	39
Kristiansand	262 100	0,243	15	44
Trondheim	268 000	0,241	17	43
Fredrikstad	252 300	0,226	12	40
Tromsø	272 100	0,215	21	41

¹ Personer i studenthusholdninger er utelatt.

² Negative beløp er satt lik 0.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

innvandring. I 1986 lå andelen av Oslos befolkning med lavinntekt ikke særlig høyere enn i de andre storbyene i Norge (Barstad og Kirkeberg 2003). Samtidig som det finnes en del grupper som er økonomisk utsatt i hovedstaden, finner en her også de husholdningene som har de høyeste inntektene i Norge, for eksempel i form av kapitalinntekt og inntekt fra selvstendig næringsvirksomhet.

Etter Oslo er det Bærum og Stavanger som har høyest ulikhet målt med Gini-koeffisienten. Blant de fire største kommunene har Trondheim den jevneste inntektsfordelingen. Minst forskjeller blant de store kommunene er det i Tromsø.

En av fem husholdninger i Tromsø hadde høy gjeld

Norske husholdninger har de siste årene lånt stadig mer, og gjeldsbelastningen er nå historisk høy (Norges bank 2009). Andelen husholdninger med en gjeld som er større enn tre ganger husholdningens samlede inntekt, har økt hvert år siden årtusenskiftet.

Gjeld av en slik størrelse er her definert som *høy gjeldsbelastning*. I 2000 hadde 6 prosent av husholdningene i Norge høy gjeldsbelastning, mens dette var tilfellet for 13 prosent i 2007. Det er flest barnefamilier og enslige forsørgere som har høy gjeldsbelastning, mens andelen med høy gjeld er lavere blant par uten barn og aleneboende. Det er særlig unge husholdninger i etableringsfasen som tar opp lån (Statistisk sentralbyrå 2009f), og i områder med en ung befolkning vil flere ha høy gjeld.

Husholdningene i Sogn og Fjordane har lavest andel husholdninger med høy gjeldsbelastning, 8 prosent. Her er det også relativt lave boligpriser, bare Nord-Trøndelag hadde lavere boligpriser i 2007. I tillegg bor det mange eldre i fylket. Mens de fleste fylker nordover fra Hedmark, Oppland og Sogn og Fjordane har relativt få husholdninger med høy gjeldsbelastning, skiller Sør-Trøndelag og Troms seg ut. Det er de store kommunene, Trondheim og Tromsø som trekker andelen med høy gjeldsbelastning opp i disse fylkene. Også i andre større kommuner er andelen med stor gjeldsbelastning relativt høy. Dette henger blant annet sammen

med høye boligpriser.

Blant de største kommunene er Tromsø den kommunen som har høyest andel husholdninger med høy gjeld i forhold til inntekten, 21 prosent. Det gjelder særlig barnefamilier, enten det er par med barn eller enslige forsørgere. En av tre innenfor disse husholdningstypene har en gjeld som er større enn tre ganger samlet inntekt. Selv om Tromsø i 2007 hadde lavere boligpriser enn Oslo, Bergen, Stavanger og Bærum, var det en stor prisvekst for alle typer boliger i Tromsø fra 2002 til 2007 (Statistisk sentralbyrå 2009e). Dette kan forklare noe av den høye andelen med stor gjeld i byen i nord.

Flest barnefamilier med penger på bok i Sogn og Fjordane

I trange tider kan det være lurt å ha en buffer på konto for å kunne takle uforutsette utgifter. I 2007 hadde 46 prosent av husholdningene i Norge et bankinnskudd som tilsvarte minsteytelsen i folketrygden eller mer. Minsteytelsen

var på om lag 117 000 kroner i 2007. De siste ti årene har andelen med et bankinnskudd på denne størrelsen økt, og det er de eldre som ofte har sikret seg økonomisk på denne måten (Statistisk sentralbyrå 2009f).

Blant husholdningene i Sogn og Fjordane har flest penger i bakhånd. Over halvparten av alle par med barn i dette fylket har minst en minstepensjon i banken. Barnefamiliene i Østfold har lavest andel med en slik buffer på konto, 38 prosent. Den jevne barnefamilie hadde 128 900 kroner i median bankinnskudd i Sogn og Fjordane, 50 000 kroner mer enn familiene i Østfold.

Lønn – viktigste inntektskilde for de fleste

Lønn for utført arbeid er den viktigste inntektskilden for de aller fleste i Norge, og derfor har lønnsutviklingen stor betydning for enkeltpersoners og husholdningers inntekt og levekår. Gjennomsnittlig månedslønn for alle lønnsmottakere var i 2008 på 34 200 kroner.

Lønnsutviklingen har siden begynnelsen av 1990-årene vært sterkere enn prisutviklingen i Norge. Vi har derfor hatt reallønnsvekst i hele denne perioden. Både kvinner og menn har hatt en jevn lønnsvekst. Men til tross for dette har ikke kvinner nærmet seg menns lønnsnivå. I 2008 tjente kvinner i gjennomsnitt 85 kroner for hver hundrelapp menn tjente (se figur 3).

Lønnsstatistikken i Statistisk sentralbyrå viser lønnsnivå og lønnsutvikling for offentlig og privat sektor, fordelt etter blant annet næring, kjønn, alder, yrke og utdanning. Av ulike årsaker publiseres det foreløpig ikke tall etter geografisk fordeling (se tekstboks).

Størst økning i offentlig sektor

Månedslønnen for ansatte i offentlig sektor økte med 7,3 prosent, til 33 000 kroner, fra 2007 til 2008. For offentlig sektor var dette den største prosentvise økningen i månedslønn på seks år. Sist gang offentlig sektor hadde en større prosentvis lønnsvekst enn privat sektor var fra 2003 til 2004. I privat sektor økte den gjennomsnittlige månedslønnen fra 2007 til 2008 med 5,6 prosent, til 34 700 kroner.

I offentlig sektor økte den gjennomsnittlige månedslønnen for kommunalt ansatte (eksklusive skoleverket) fra 2007 til 2008 med 8,1 prosent, til 30 100 kroner. For statlig ansatte lå veksten på 7,8 prosent, som ga et nivå på 35 100 kroner.

I offentlig sektor har kvinners andel av menns lønn holdt seg forholdsvis stabil fra 1998, med en svak økning til i overkant av 88 prosent i 2008, og lønnsforskjeller mellom kvinner og menn er mindre i kommunene enn i staten (se tabell 2). Kommunesektoren er preget av en høy andel kvinner, samtidig som mange jobber deltid.

Lønnsforskjeller i skoleverket er minst

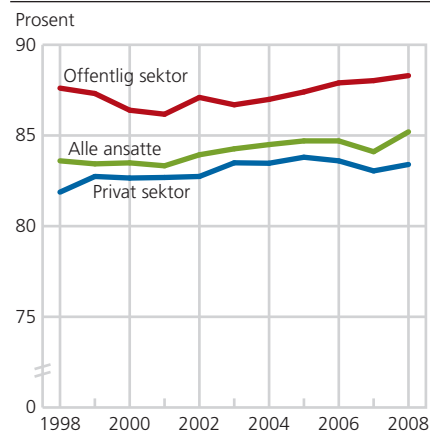
I løpet av 20 år (1998-2008) har kvinners andel av menns lønn i privat sektor økt fra 81,9 til 83,3 prosent. Lønnsgapet mellom kvinner og menn er om lag

Gini-koeffisienten

Et ulikhetsmål som baserer seg på forholdet mellom den kumulative andelen av befolkningen, rangert etter størrelsen på inntekten, og den kumulative andelen av totalinntekten de disponerer. Størrelsen på koeffisienten representerer den andelen av totalinntekten som må fordeles for å få full likhet. Gini-koeffisienten kan variere fra 0 (fullstendig likhet) til 1 (maksimal ulikhet).

Figur 3. **Kvinnens lønn som andel av menns lønn per 3. kvartal 1998-2008. Gjennomsnittlig månedslønn per heltidsekvivalent. Alle ansatte. Prosent**

Kilde: Lønnsstatistikk alle ansatte, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2. **Gjennomsnittlig månedslønn per heltidsekivalent og kvinners lønn i prosent av menns lønn per 3. kvartal 2008. Alle ansatte, etter sektor. Kroner**

	Månedslønn			Kvinner lønn i prosent av menns lønn
	I alt	Menn	Kvinner	
Alle ansatte	34 200	36 500	31 100	85,2
Privat sektor	34 700	36 700	30 600	83,4
Av dette				
Finanstjenester	47 700	57 500	37 500	65,2
Varehandel	31 700	34 300	27 600	80,5
Industri	33 700	34 500	30 700	89,0
Offentlig sektor	33 000	35 800	31 600	88,3
Av dette				
Stat				
Kommune og fylkeskommune	30 100	32 200	29 500	91,6
skoleverket	35 000	35 800	34 600	96,6
Helseforetak	35 300	41 200	33 300	80,8

Kilde: Lønnsstatistikk alle ansatte, Statistisk sentralbyrå.

5 prosentpoeng mindre blant offentlig ansatte enn privat ansatte. Samtidig er det forskjeller også innad i offentlig sektor. Den minste gjennomsnittlige lønnsforskjellen mellom kvinner og menn finner vi blant undervisningspersonale i skoleverket (se tabell 2). I skolen utfører menn og kvinner i ganske stor grad de samme arbeidsoppgavene, samtidig som det er en overvekt av menn blant lektorer, og omvendt blant lærere.

I privat sektor er det stor variasjon mellom næringene, og den høyeste lønnsveksten fra 2007 til 2008 finner vi i finanstjenester. Her økte månedslønnen med 10,8 prosent, hvilket ga

et nivå på 47 700 kroner. Samtidig har kvinners lønn, som andel av menns lønn, i finansnæringen gått ned de siste årene. I 1998 tjente kvinner i denne bransjen rundt 73 prosent av det deres mannlige kolleger tjente per måned, mens andelen gikk ned til 65,2 prosent i 2008. Noe av nedgangen skyldes økte bonusutbetalinger som i stor grad har tilfalt mannsdominerte yrkesgrupper, blant annet administrative ledere og meklere.

Deltidsansatte kvinner og menn tjener nesten like mye

Det er langt flere kvinner enn menn som jobber deltid, 43 mot 13 prosent av henholdsvis alle kvinnelige og mannlige sysselsatte. Ser vi på de deltidsansatte for seg, var kvinners andel av menns lønn langt høyere enn for de heltidsansatte, hele 98 prosent. Den tilsvarende andelen for heltidsansatte var på 87 prosent. Noe av den store forskjellen kan forklares ved at de deltidsansatte fordeler seg noe ulikt mellom yrkesgruppene i forhold til de heltidsansatte, for eksempel er de fleste ledere heltidsansatte. Deltidsansatte kvinner er dessuten gjerne ansatt i andre næringer og yrker enn deltidsansatte menn (se tekstboks om datagrunnlag).

Flest med høy utdanning i offentlig sektor

Andelen ansatte med høyere utdanning har økt fra om lag 33 prosent i 1998 til rundt 38 prosent i 2008. Denne økningen skyldes først og fremst at flere kvinner tar utdanning på universitets- og høgskolenivå. Andelen yrkesaktive kvinner med høyere utdanning har økt fra om lag en av tre i 1998 til mer enn to av fem i 2008. For menn har andelen vært noenlunde stabil over hele perioden – om lag en av tre.

Det er klart større andel med universitets- og høgskoleutdanning i offentlig enn i privat sektor. I 2008 hadde over halvparten av alle lønsmottakere i offentlig sektor denne utdanningen, dette gjaldt en av fire i privat sektor.

Månedslønnen for ansatte med mer enn fire års universitets- og høgskoleutdanning var på nær 48 700 kroner i 2008. Dette tilsvarer en lønnsvekst fra 2007 på 2 900 kroner, eller 6,3 prosent. For ansatte med inntil fire års utdanning på universitets- og høgskolenivå økte månedslønnen med om lag 2 400 kroner, eller 6,5 prosent, til et nivå på 38 400 kroner.

Datakilder

Lønnsstatistikken i Statistisk sentralbyrå har sammenliknbare tall for alle ansatte tilbake til 1998 for hele landet. Det er per i dag av flere årsaker ikke aktuelt å lage regionalt fordelt lønnsstatistikk.

Månedslønn er hovedbegrepet i lønnsstatistikken og omfatter avtalt lønn (grunnlønn), uregelmessige tillegg samt bonus og provisjon. Overtidsgodtgjøring er ikke inkludert i månedslønnen.

I lønnsstatistikken blir, som hovedregel, ansatte med en avtalt arbeidstid på mindre enn 33 timer per uke, eller med stillingsandel på mindre enn 100 prosent, normalt sett definert som deltidsansatte. For å kunne sammenlikne lønnen til deltidsansatte med heltidsansatte, er lønnen for deltidsansatte omregnet til heltidslønn. Dette gjøres ved å benytte forholdet mellom arbeidstiden til hver enkelt deltidsansatt og den gjennomsnittlige arbeidstiden for heltidsansatte i næringen som omregningsfaktor. Månedslønn per heltidsekivalent for de deltidsansatte kan da slås sammen med månedslønn for de heltidsansatte slik at man kan beregne en gjennomsnittlig månedslønn for alle ansatte.

Den antallsmessig største gruppen lønnstakere er ansatte med utdanning på videregående skole-nivå. Denne gruppen hadde en månedslønn på 32 600 kroner i 2008, som tilsvarer en årlig lønnsvekst på snaut 2 000 kroner eller 6,4 prosent.

Ansatte med grunnskole som eneste fullførte utdanning hadde til sammenlikning en gjennomsnittlig månedslønn på 27 400 kroner – en lønnsvekst på 1 500 kroner, eller 5,7 prosent, fra 2007 til 2008.

Ansatte med mer enn fire års universitets- og høyskoleutdanning hadde i 2008 dermed 21 300 kroner, eller 56 prosent, høyere månedslønn enn den laveste utdanningsgruppen. I 1998 var den tilsvarende forskjellen på 62 prosent.

Det er større lønnsforskjell mellom høyeste og laveste utdanningsgruppe for menn enn for kvinner, og forskjellene er blitt større i perioden fra 1998 til 2008. I 1998 var differansen mellom disse to gruppene på 11 800 kroner – 59 prosent – for menn, og 9 100 kroner – 53 prosent – for kvinner. I 2008 hadde differansen økt til henholdsvis 24 000 kroner for menn og 16 900 kroner for kvinner, noe som tilsvarer henholdsvis 84 og 66 prosent.

Størst lønnsforskjell blant høyt utdannede

Lønnsforskjellen mellom kvinner og menn er større i grupper med høyere utdanning enn i grupper uten høyere utdanning. Blant ansatte med grunnskole som høyeste utdanningsnivå oppnådde kvinner i gjennomsnitt litt over 89 prosent av menns lønn, mens den tilsvarende andelen for dem med et lavere nivå universitets- og høyskoleutdanning (til og med fire år) var snaut 79 prosent. En forklaring kan være at kvinner og menn velger ulike utdanningsretninger. Kvinner velger ofte lærerutdanning eller en utdanning innenfor helse- og sosialfag, mens menn gjerne velger en utdanning innenfor økonomiske, tekniske og naturvitenskapelige fag.

Blant ansatte med et høyere nivå universitets- og høyskoleutdanning (fire år og lengre) tjente kvinner i gjennomsnitt om lag 81 prosent av menns lønn. Dette mønsteret har vært tilnærmet det samme i hele perioden 1998-2008.

Minst lønnsforskjell blant de yngre

Lønnsforskjellen mellom kvinner og menn øker med alderen. Noe av årsaken til denne fallende kurven ligger i generasjonsforskjeller mellom kvinner og menn i valg av utdanning og yrke. I aldersgruppene under 30 år var kvinners andel av menns lønn om lag 93 prosent, mens den tilsvarende andelen i aldersgruppene 55-59 år var på rundt 80 prosent. Aldersgruppen 35-39 år er antallsmessig den største, og her oppnådde kvinner snaut 86 prosent av menns lønn.

Pengeforbruket vårt øker

Det årlige gjennomsnittsforbruket i private husholdninger (se tekstboks) hadde en realøkning på 16 prosent fra 2000 til 2008. I 2000 brukte vi gjennomsnittlig 326 000 kroner, regnet i 2008-kroner. Åtte år senere var beløpet 380 000 kroner per husholdning. Bolig, bil og fritidshus er de viktigste varige forbrukssteder i private husholdninger. Gjennom flere tiår har boutgiftene økt mest, sammenliknet med andre utgifter.

Datakilder

Dataene er hentet fra forbruksundersøkelsen, en årlig undersøkelse hvor Statistisk sentralbyrå samler inn opplysninger om utgifter i private husholdninger. På grunn av små årlige utvalg kan vi bare publisere tall for enkeltgrupper ved å slå utvalgene i forbruksundersøkelsene for tre år sammen (resultater tidfestes da for eksempel ved 2006-2008). Forbruket blir målt for husholdningen under ett, ikke for enkelte medlemmer, for eksempel barn. Skal vi se på enkeltpersoner, må vi bruke data på aleneboende.

Forbruk omfatter husholdningens utbetalinger, unntatt utgifter til direkte skatter, trygdepemmer, gitte gaver, realinvesteringer (for eksempel kjøp av bolig og utgifter til bygging og påbygging av bolig) og kontraktmessig sparing (pensjonsinnskudd, avdrag på lån, livsforsikring med videre). I tillegg til utbetalingene omfatter forbruk verdien av forbruket av egenproduserte varer og mottatte gaver.

Tabell 3. Utgift per husholdning per år, etter vare- og tjenestegruppe, og landsdel, 2006-2008. I 2008-kroner

	Alle husholdninger	Oslo og Akershus	Hedmark og Oppland	Sør-Østlandet	Agder og Rogaland	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge
Forbruksutgift i alt	380 300	419 500	347 500	396 300	396 200	364 700	361 100	329 300
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	44 200	44 500	41 900	45 300	47 000	44 200	41 600	43 000
Alkoholrikker og tobakk	9 800	10 400	8 100	9 200	10 500	9 000	10 400	10 200
Klær og skotøy	20 100	22 800	19 000	18 200	23 500	20 400	17 300	16 900
Bolig, lys og brensel	116 100	136 800	103 500	117 000	118 500	104 100	109 200	106 000
Møbler og husholdningsartikler	23 500	26 600	21 200	23 500	26 200	20 400	19 700	23 600
Helsepleie	10 000	10 800	7 300	11 900	12 400	8 700	8 600	7 900
Transport	65 800	64 400	69 700	75 400	62 800	67 400	70 400	49 500
Post og teletjenester	7 200	8 900	6 000	6 600	7 700	6 300	7 300	6 500
Kultur og fritid	46 100	47 500	38 800	52 800	47 400	48 600	41 700	37 200
Utdanning	1 000	2 000	300	600	1 100	1 100	400	200
Restaurant- og hotelltjenester	13 000	18 500	9 700	10 800	14 400	12 100	12 300	9 300
Andre varer og tjenester	23 600	26 300	22 000	25 000	24 800	22 400	22 300	19 000

Kilde: Forbruksundersøkelsen 2006-2008, Statistisk sentralbyrå.

Definisjon av bostedsstrøk

Tettbygd strøk er område med minst 200 bosatte der avstanden mellom husene, som hovedregel, ikke overstiger 50 meter.

Spredtbygd strøk vil si alle områder med spredt bosetting, men også husklynger med færre enn 200 bosatte.

Forskjeller i sammensetningen av forbruket er også uttrykk for forskjeller i inntekts- og prisnivået der folk bor. Derfor kan det også oppstå forskjeller i forbruksmønsteret avhengig av bosted. Husholdningene i Oslo og Akershus brukte i 2006-2008 mest penger totalt, 419 500 kroner per gjennomsnittshusholdning (se tabell 3). I Nord-Norge er forbruket lavest med 329 300 kroner. Oslo- og Akershus husholdningene hadde altså 27 prosent høyere forbruk enn dem i Nord-Norge.

Tabell 4. Utgift per husholdning per år, etter vare- og tjenestegruppe, og bostedsstrøk, 2006-2008. I 2008-kroner

	Alle husholdninger	Spredtbygde strøk	Tettbygde strøk (utenom Oslo, Bergen og Trondheim)	Oslo, Bergen og Trondheim
Forbruksutgift i alt	380 300	349 100	388 500	382 800
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	44 200	45 900	45 100	40 400
Alkoholrikker og tobakk	9 800	7 500	10 500	9 600
Klær og skotøy	20 100	14 800	21 200	21 600
Bolig, lys og brensel	116 100	105 400	115 200	127 300
Møbler og husholdningsartikler	23 500	20 800	24 700	22 200
Helsepleie	10 000	7 200	10 500	11 000
Transport	65 800	70 700	67 700	56 300
Post og teletjenester	7 200	6 800	7 100	7 900
Kultur og fritid	46 100	41 100	47 600	45 700
Utdanning	1 000	600	800	1 700
Restaurant- og hotelltjenester	13 000	9 100	13 000	16 300
Andre varer og tjenester	23 600	19 200	25 100	22 800
Antall husholdninger	3 257	646	2 027	584
Personer per husholdning	2,2	2,3	2,3	1,9

Kilde: Forbruksundersøkelsen 2006-2008, Statistisk sentralbyrå.

Forskjellene i forbruksmønsteret mellom ulike bostedsstrøk (se tekstboks om definisjon av bostedsstrøk) viser samme mønster. Størst totalforbruk er det i tettbygde strøk (utenom Oslo, Bergen og Trondheim) med 388 500 kroner per gjennomsnittshusholdning (se tabell 4). Det totale gjennomsnittsforkbruket er på 349 100 kroner per husholdning i spredtbygde strøk.

Boligutgiftene dominerer ...

På 1960-tallet og fram til midten av 1970-tallet sto boligutgiftene for 12-14 prosent av forbruket. Fra slutten av 1970-tallet og fram til midten av 1980-tallet steg så boligutgiftene sakte. På grunn av høyere renteutgifter i 1988 økte boligutgiftene betraktelig, og steg deretter jevnt og trutt til en foreløpig topp på 26 prosent i 1992.

På begynnelsen av 1980-tallet brukte en gjennomsnittshusholdning mer penger på transport enn på bolig. På midten av 1980-tallet kostet bolig

både mer enn mat, reiser og transport. Ved innføringen av ny metode for beregning av boutgifter, fra 1996, ble boutgiftene den største utgiftsposten igjen (se tekstboks for ny beregning). Utgiftene til bolig dominerer husholdningenes budsjett også i perioden 2006-2008, med en andel på 30 prosent (se figur 4).

Ser vi på utgiften på landsdelsnivå, var det Oslo- og Akershus-husholdningene som brukte mest på å bo, både i penger og som andel av forbruket (se tabell 3).

... og boligmarkedet spiller inn

Presset på boligmarkedet gir seg utslag i kostnadene ved å bo. Boutgiftene er størst i de største byene (Oslo, Bergen og Trondheim) med 127 300 kroner per husholdning i gjennomsnitt, som utgjør 33,2 prosent av totalforbruket til disse husholdningene. Andel husholdninger med kun en person er stor i Oslo og de andre storbyene. Dette drar ned gjennomsnittsforkbruket per husholdning, blant annet til bolig, men drar opp *andelen* av utgiftene som går til bolig.

For husholdninger i spredtbygde strøk er boutgiftene i snitt på 105 400 kroner, eller 30,2 prosent av alle utgifter (se tabell 4).

Minst til transport i Nord-Norge

Transportutgiftene er den nest største utgiftsposten for gjennomsnittshusholdningen, og de utgjorde i gjennomsnitt 65 800 kroner i året per husholdning i perioden 2006-2008. Dette er en sjettedel av totalutgiftene (se figur 4).

Tilbud på kollektivtransport er avhengig av hvor man bor; dette slår ut i hva man bruker av penger på bil og transporttjenester. En gjennomsnittshusholdning bosatt i spredtbygde strøk brukte 70 700 kroner på transport, eller 20,2 prosent av forbruket totalt. Mens gjennomsnittet i de store byene var på 56 300 kroner, eller 14,7 prosent av alle utgifter. Ser vi på landsdel, brytes dette mønsteret, for i Nord-Norge brukte de minst på transport både i penger og som andel av forbruket.

Nesten alle par med barn har bil

På starten av 1980-tallet hadde 60 prosent av alle husholdninger bil. I begynnelsen av 1990-årene var tallet 76 prosent. I 2008 eide 80 prosent av husholdningene bil. Den store økningen på 1980- og 1990-tallet skjedde til tross for at det ble stadig flere som bodde alene. I gruppen aleneboende har andelen med bil tradisjonelt vært lavest.

Særlig mange parhusholdninger har bil. Henholdsvis 94 og 96 prosent av par med små og store barn eide bil i 2008. Så mange som 93 prosent av alle par uten barn eide bil. Blant aleneboende under 65 år hadde 60 prosent bil. I husholdninger der hovedinntekten tjenes inn av en som er 65 år eller eldre, eide 72 prosent bil. Økningen av bileiere har vært størst blant de som er 65 år og eldre de siste årene.

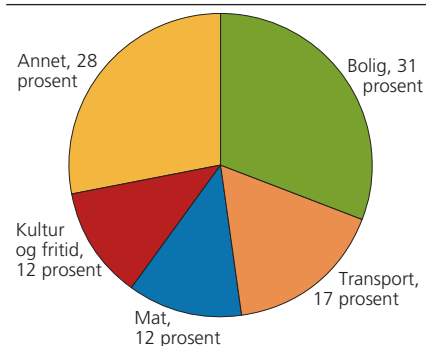
Det avgjørende for om en husholdning eier bil eller ikke, synes å være transportbehovet, ikke så mye husholdningens økonomiske evne. Over en fjerdedel av husholdningene hadde flere enn én bil i 2008, og andelen økte mest blant par uten barn, fra 15 prosent 1988 til 38 prosent i 2008.

Beregning av boutgifter

Fra 1996 har SSB tatt i bruk en ny internasjonal klassifisering av forbruket etter formål (Classification of Individual Consumption by Purpose). Innføringen av denne vare- og tjenesteklassifiseringen krevde en ny beregningsmåte for boutgifter som inkluderer «leieutgift» for eiere av egen bolig, samtidig som man utelater renteutgifter.

Fra og med 1996 blir ikke lenger renter regnet som forbruksutgift. For husholdningene som eier egen bolig, blir det nå beregnet en husleie som legges til disse som boligforbruk. Denne husleien beregnes på grunnlag av opplysninger fra husleieundersøkelsen og tildeles etter boligtype, boligstørrelse og bosted. Verdien av fri bolig er satt til liknet beløp ved siste skattelikning.

Figur 4. **Andelen av utgiftene som går til mat, bolig, transport, kultur og fritid og annet. 2006-2008**

Kilde: Forbruksundersøkelsen 2006-2008, Statistisk sentralbyrå.

Det er fortsatt et mindretall av husholdningene som eier fritidsbolig. I 2008 var andelen 23 prosent, som er en økning på noen få prosentpoeng i løpet av de siste 15 årene. Anskaffelse av fritidsbolig er i større grad enn bilkjøp knyttet til husholdningens økonomiske evne.

I Hedmark og Oppland har 90 prosent av husholdningene en eller flere biler. I Oslo og Akershus er tilsvarende tall 70 prosent. Den lavere andelen som har bil i Oslo og Akershus, skyldes nok en større andel aleneboende og et bedre tilbud på kollektive transporttjenester. På Vestlandet, i Trøndelag og Nord-Norge har om lag 80 prosent bil, mens på Sør-Østlandet og i Agder og Rogaland er det 84 prosent.

Forbruk av poteter halvert på 50 år

Utgiftene til mat og drikke var mellom 1980 og 2000 husholdningenes tredje største utgiftspost. Fra 2000-tallet har utgiftene til kultur og fritid inntatt tredjeplassen.

En markant tendens de siste tiårene er at utgiftsandelen til matvarer har vært synkende. Nedgangen er et uttrykk for utviklingen i velstand som har funnet sted i perioden 1980-2008. Det er vanlig å bruke en prosentvis mindre andel av inntekten på matvarer jo høyere inntekten blir (Engel 1857). I 1958 brukte gjennomsnittshusholdningen nær 40 prosent av pengene til mat. Ved starten av 1980-tallet var andelen på 20 prosent, og ved tusenårsskiftet brukte en husholdning i gjennomsnitt under 12 prosent på mat. Utgifter til restaurant- og kafébesøk inngår ikke som mat i undersøkelsen.

Mens vi bruker mindre penger på mat, har også matvanene endret seg. Siden 1958 er forbruket av poteter mer enn halvert, til 31 kilo per person i året (2008). Også forbruket av margarin og oljer er mer enn halvert. Forbruket av kjøtt og kjøttvarer har økt de siste 27 årene, og er nå rundt 50 kilo per person. Samtidig spises stadig mindre fisk og fiskevarer, mens forbruket av frukt, grønnsaker, ris og pasta har økt. Potetforbruket har nok til dels blitt erstattet av forbruk av ris og pasta.

Husholdningene i Oslo og Akershus brukte minst andel av forbruket på mat og alkoholfri drikke – 10,6 prosent, som er 44 500 kroner – sammenliknet med resten av Norge. De samme husholdningene brukte derimot mest på restaurant- og hotelltjenester – 18 500 kroner, som er 4,4 prosent av totalforbruket.

Folk på Sør-Østlandet bruker mest på kultur

I perioden 2006-2008 brukte husholdningene gjennomsnittlig 46 000 kroner, 12 prosent av totalforbruket per år, på kultur og fritid, det vil si audiovisuelt utstyr, sport, hobby, lesestoff og kulturtilbud. Gjennomsnittshusholdningen brukte 44 200 kroner på mat og alkoholfrie drikkevarer i samme periode, og det tilsvarer litt over 11 prosent av den totale forbruksutgiften. Altså bruker husholdningene i gjennomsnitt litt mer på kultur og fritid enn på mat kjøpt til hjemmet.

Denne utviklingen skyldtes også at mer mat blir kjøpt utenfor hjemmet – på restaurant, kantine, kafé, kiosk. En gjennomsnittshusholdning brukte 11 500 kroner per år på mat kjøpt utenfor hjemmet i 2006-2008. For om lag 14 år

siden (1992-1994) var utgiften på 8 700 kroner i 2008-kroner, mens for om lag 25 år siden (1980-1982) var nivået på 5 600 kroner i 2008-kroner. Disse beløpene omfatter alkoholholdig drikke. I tillegg vet vi at det på området «mat og drikke kjøpt utenfor hjemmet» skjer en underrapportering av utgiftene, slik at både nivået og utgiftsøkningen i realiteten skulle vært større enn det undersøkelsen viser.

Sør- Østlandet er den landsdelen der det brukes mest på kultur og fritid, både i penger og andel av forbruket i husholdningene.

Minst på klær og sko i Nord-Norge

Vi bruker en stadig mindre andel av pengene til klær og sko. Siden 1958 har denne utgiftsposten blitt mer enn halvert, og er nå nede i litt over 5 prosent av forbruket. For gjennomsnittshusholdningen utgjør dette 20 100 kroner per år. Nedgangen skyldes at klær og sko har blitt relativt billigere fordi prisveksten her har vært mindre enn på de fleste andre varer. Prisutviklingen har også til tider vært negativ.

Prisutviklingen på klær og sko, særlig de siste årene, skyldes en stadig økende import fra lavkostland. Vi importerer stadig mer klær, og tilbehør til klær, fra for eksempel Kina. I 1990 kom 5 prosent av importverdien av klærne og tilbehøret fra Kina, mot hele 42 prosent i 2008. (Varehandelsstatistikken)

Selv om vi bruker en mindre andel av pengene på klær og sko, kjøper vi ikke nødvendigvis mindre klær, snarere er det motsatte tilfelle.

Hvis vi sammenlikner landsdeler, brukte de i 2006-2008 mest penger på klær og skotøy (23 500 kroner) i Agder og Rogaland, mens de brukte minst i Nord Norge (16 900 kroner).

Det koster å bo alene

Siden Statistisk sentralbyrå begynte med forbruksundersøkelser i 1958, har størrelsen på gjennomsnittshusholdningen blitt mindre. I 1958 var gjennomsnittlig størrelse 3,1 personer, mens den er nede i 2,2 personer i 2006-2008. Det har særlig vært en økning i antallet aleneboende (Mørk 2006).

Når husholdningenes størrelse forandres, vil også forbruksmønsteret forandre seg. Blir husholdningen mindre, vil utgifter knyttet til den enkelte person synke raskere enn utgifter husholdningen har i fellesskap. Utgifter knyttet til enkeltpersoner i husholdningen er for eksempel utgifter til mat og klær. Utgifter som er knyttet til hele husholdningen, er utgifter til bolig, bil og husholdningsartikler.

Mindre husholdninger har ikke de samme stordriftsfordelene som større husholdninger, hvor flere medlem-

mer deler på fellesutgiftene. Så lenge utviklingen går mot stadig flere små hushold, og særlig med en økning av enslige, vil utgifter som i større grad er knyttet til husholdning enn til enkeltpersoner, få stadig større betydning for husholdningenes budsjett.

For eksempel har aleneboende den laveste utgiften til bolig regnet i kroner, sammenliknet med andre typer husholdninger, i gjennomsnitt 87 900 kroner per år. Enslige bruker likevel i gjennomsnitt hele 37 prosent av inntekten sin til bolig. Det er den høyeste andelen blant alle husholdningstypene. Par med store barn, der yngste barn er over seks år, har de høyeste boligutgiftene, med 159 700 kroner i gjennomsnitt. Som andel av utgiftene totalt er det de samme husholdningene, og dessuten par med små barn (0-6 år), som har laveste boligutgifter, 27 prosent. Par med store barn har også høyest total forbruksutgift.

Unge enslige bruker minst på mat

Forskjeller i sammensetningen av forbruket er blant annet uttrykk for forskjeller i preferanser og livsstil, noe som påvirkes av hvilken livsfase husholdningen er i. En ung husholdning i etableringsfasen vil ha andre behov enn en eldre og veletablert husholdning. Både husholdningens størrelse og alderssammensetning virker inn på forbruksmønsteret.

Matvareutgiftenes andel av forbruket varierer en del mellom husholdninger av ulike typer. Yngre enslige (16-44 år) bruker minst andel på mat (9 prosent), mens par med tre eller flere barn bruker størst andel (14 prosent). Nedgangen i andelen som går til mat, har vært en generell tendens i lang tid (målinger siden 1958), dette gjelder alle typer husholdninger.

Forbruket som går til reiser og transport, varierer også mellom husholdningstypene. I 2006-2008 var andelen lavest for eldre enslige (65-79 år), med 10,6 prosent. Høyest var den for par uten barn i alderen 45-64 år, med en andel på 22 prosent av budsjettet.

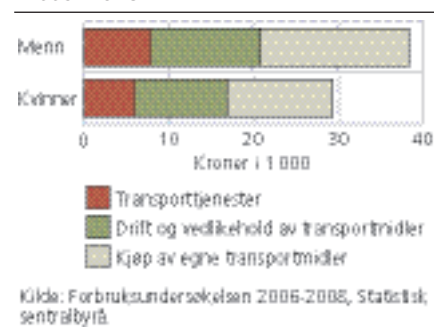
Menn bruker dobbelt så mye penger på TV, PC og annet digitalt utstyr som kvinner gjør. Menn bruker også en fjerdedel mer på transport enn det kvinner gjør (se figur 5), mens kvinner bruker noe mer på klær og sko. Samtidig bruker også kvinnene rundt fire ganger mer penger på personlig pleie enn menn. Disse tallene gjelder aleneboende (se tekstboks om datagrunnlaget) der de eldre er overrepresentert blant kvinnene, og de yngre blant mennene. Her vil derfor aldersdimensjonen spille inn, sammen med kjønn.

Nordmenn blant dem med høyest forbruk i Europa

Norge er blant de ti landene med høyest forbruk i Europa, og ingen bruker større andel av utgiftene på bil og transport enn oss. Samtidig er Norge blant de landene der forskjellen mellom dem med lavest og høyest inntekt er minst.

For å kunne sammenlikne forbruksutgiftene i landet er forbruksutgiftene regnet om til en måleenhet for verdi, som eliminerer forskjeller i prisnivå mellom landene (såkalt Purchasing power standard, PPS). Luxembourg troner på toppen, med et forbruk på rundt 50 000 PPS. En stor del av de vesteuropeiske landene har en forbruksutgift på rundt 30 000 PPS, Norge har 29 100. En større gruppe av de «nye» EU-landene som Tsjekkia, Slovakia, Ungarn og Polen har forbruksutgifter rundt 10 000, mens Bulgaria og Romania ligger helt på «bånn» med henholdsvis 7 100 og 5 300 PPS (Eiliv Mørk 2009).

Figur 5. Forbruksutgifter til transport. Menn og kvinner. 2006-2008. I 2008-kroner

Referanser

- Aukrust, Johannesen og Næsheim (2009): *Sysselsetting i petroleumsnæringen*, Rapporter 2009/7, Statistisk sentralbyrå.
- Barstad og Kirkeberg 2003: *Levekår og ulikhet i storby. Utredninger til Storbymeldingen, del 2*, Notater, nr. 34, 2003, Statistisk sentralbyrå.
- Engel, Ernst (Dresden, 1857): *Die Lebenskosten Belgischer Arbeiter-Familien früher und jetzt*.
- Kirkeberg (2003): Oslo – flest fattige og størst ulikhet, *Samfunnspeilet* 2, 2003, Statistisk sentralbyrå.
- Kirkeberg og Epland (2007): Barn i familier med vedvarende lavinntekt: Hvor bor de? *Samfunnspeilet* 4, 2007, Statistisk sentralbyrå.
- Eiliv Mørk (2009): På Europa-toppen i bilutgifter, *Samfunnspeilet* 4, 2009, Statistisk sentralbyrå.
- Eiliv Mørk (red.) (2006): *Aleneboendes levekår*, Statistiske analyser 81, Statistisk sentralbyrå.
- Norges bank (2009): http://www.norges-bank.no/upload/publikasjoner/aktuell%20kommentar/2009/aktuell_kommentar_2009_04.pdf
- NOU (2009): *Forordningsutvalget. Norges offentlige utredninger nr. 10, 2009*.
- Statistisk sentralbyrå (2008a): <http://www.ssb.no/utniv/>
- Statistisk sentralbyrå (2008b): <http://www.ssb.no/emner/00/02/10/likekom/>
- Statistisk sentralbyrå (2008c): <http://www.ssb.no/emner/05/01/inntgeo/>
- Statistisk sentralbyrå (2008d): Kapittel 6 «Sosiale indikatorer for ikke-vestlige innvandrere og flyktninger», i *Økonomi og levekår for ulike grupper, 2007*, Rapporter 2008/19, Statistisk sentralbyrå.
- Statistisk sentralbyrå (2009a): <http://www.ssb.no/emner/05/01/inntgeo/>
- Statistisk sentralbyrå (2009b): <http://www.ssb.no/innvregsys/>
- Statistisk sentralbyrå (2009c): <http://www.ssb.no/lonnansatt/>
- Statistisk sentralbyrå (2009d): <http://www.ssb.no/emner/05/01/inntind/>
- Statistisk sentralbyrå (2009e): <http://www.ssb.no/bpi/>
- Statistisk sentralbyrå (2009f): <http://www.ssb.no/emner/05/01/iformue/>
- St.meld. (2006-2007): *Trygg hovedstad. Åpen, trygg og skapende hovedstadsregion*, Stortingsmelding nr. 31, 2006-2007.
- Varehandelsstatistikken, Statistisk sentralbyrå.